

Recuperació del Ball de Gitanes. 1981-2020

40 anys de festa! Celebrem les 40 ballades des de la recuperació de les Gitanes i, a més a més, la 35a ballada de la Colla del Filferro. Amb aquest aplec d'imatges fetes per Àngel Berenguer, Josep M. Cortina, Montse Guillamón, Rafael Jiménez, Santi March, Carles Puche, Joaquim Reberté, Joan Vidal i altres fotògrafs us convidem a reviu la festa i a gaudir dels seus personatges.

Capità de Cavall i senyoreta Muntanyetes, Filferro 2018. Fotògraf Àngel Berenguer

Galop d'entrada, 1982. Fotògraf Joaquim Reberté

Colla del Filferro, 2010. Fotògraf Carles Puche

La Rectoria Vella
Parc de la Rectoria Vella, s/n
08470 Sant Celoni
Tel. 93 864 12 13

Inauguració

Divendres, 14 de febrer a les 7 del vespre

Visita comentada de l'exposició

Diumenge, 22 de març a les 6 de la tarda

Horari

Dijous, divendres i dissabtes de 5 a 8 del vespre
Diumenges i festius de 2/4 de 12 a 2/4 de 2 del migdia i de 5 a 8 del vespre

Colla del Filferro, 2010. Fotògraf Carles Puche

EXPOSICIÓ

Ball de Gitanes

La recuperació 1981-2020

14 febrer - 13 abril de 2020
Rectoria Vella

Inauguració:
divendres 14 de febrer a les 7 del vespre

Dibuix portada: Oleguer Garcia Lagarda

Ajuntament de
Sant Celoni

Les orquestres

La primera orquestra que va animar el Ball de Gitanes recuperat va ser la Galana (1981 i 1982). Aviat se'n va formar una amb músics del poble: l'Orquestra Ferrocolat, dirigida per Andreu Ferrer, que va actuar entre 1983 i 1996. Van continuar els Ministrils de la Principal del Metro, sota la direcció de Marcel Casellas, des del 1997 fins al 2008. Des de 2009 tornen a ser els músics de Sant Celoni els qui posen en solfa el ball amb La Principal del Ferro, que va néixer a l'Escola Municipal de Música, i que dirigeix amb empenta Josep M. Aparicio.

Orquestra Ferrocolat, 1993. Fotògraf Rafael Jiménez

Les balladores i els balladors

Quan es recupera el Ball de Gitanes, l'any 1981, surten 14 parelles de balladors i la colla anirà creixent sense parar. El 1985 la colla inicial es va dividir en dos grups: la Colla del Ferro i l'esbart del Grup Dansa Sant Celoni, que representaven dues maneres d'entendre el ball. Inicialment, les dues formacions sortien a la plaça el diumenge de Carnaval, però des del 1994 només ho va fer la Colla del Ferro, la qual ha ballat ininterrompudament fins a l'actualitat. El Grup Dansa, d'ençà del 1994, ballava només la nit del dissabte de Carnaval a l'Ateneu, abans del ball de disfresses, i la darrera ballada de l'esbart va ser l'any 2000.

La indumentària i el barret dels homes han estat iguals sempre, inspirats en la vestimenta antiga. El vestit de les noies ha fet petits canvis. El 1981 va ser de roba de punt i de diferents tonalitats pàl·lides; entre el 1982 i el 1984 era blanc i senzill, amb cinturó de coloraines, fins que el 1985 es va estrenar el vestit de farbalans i cintes de colors, ram a la cintura i flors al cap, que és el que es continua portant sense descuidar el mantó de Manila.

Aviat es va potenciar la formació d'infants per ballar, de manera que el 1986 es va formar la Colla del Filferro. El vestuari dels petits és similar al dels grans, però les nenes porten mitges de colors intensos, com les cintes del seu vestit, i els nens vesteixen una armilla negra amb les castanyoles brodades a l'esquena. El 2017, amb motiu de la celebració dels 250 anys del Ball de Gitanes de Sant Celoni, es va començar a fer la festa de la Filferrada el dissabte de Carnaval al matí: el Ball de Gitanes de la Colla del Filferro. És la festa dels petits i dels joves de les Gitanes i tots els que participen en la cercavila i els balls -comparsa i balladors- són menors de 17 anys.

El Capità de Cavall

És qui obre la cercavila i s'encarrega de demanar permís a les autoritats de la vila per a fer la ballada a la plaça. El Capità de Cavall va sol o acompanyat d'altres cavallers, tots ben mudats i generalment tocats amb barret de copa. En algunes festes substitueixen el cavall per una elegant carreta. En Martí Boada va ser el primer Capità de Cavall (1981-1982), li va agafar el relleu en Jordi Massó -amb diferents companyes i companys- i darrerament, des del 2014, ho és en Santi Collboni. A la Filferrada, els capitans han estat Clàudia Molleví i Marc Collboni.

Vell, Vella i Diablots, 1982. Fotògraf Joaquim Reberté

El Vell i la Vella

Són les autoritats de la colla de les Gitanes i presideixen la ballada a la plaça, després de fer un discurs crític, en rodolins, dels fets més rellevants del poble durant l'any. Els representaven sovint en Ferran Llavina i en Lluís Giró, tot i que la primera Vella va ser, durant uns anys, en Jordi Pursals, i una de les darreres, la Laura Pujol (2008-2011).

Anaven disfressats còmicament com els avis d'abans. El Vell portava boina, bastó i no li faltava la secallona ni el caliquenyo. La Vella, duia un mocador al cap, manteleta, davantal i faldilles llargues que no ocultaven el seu estat de bona esperança. A partir del 2012, el Vell i la Vella s'han adaptat als nous temps: s'han rejovenit i posat "guapos" i ara van amb uns vestits ben elegants i vistosos. Són en Pep Tarragó i la Lola Pérez. A la Filferrada tenim un magnífic Vell, en Miquel Jiménez, que ja ha tingut dues Velles: la Martina i la Clàudia.

A la mitja part de la festa, engrescats per la música, els dos avis surten a ballar. De cop i volta, a la vella li venen contraccions i es posa de part. Amb l'ajut del diablots que la socorren, pareix un animaló, que cada any és diferent: un porquet, un colom, una gallina... Amb aquest fet es vol significar el naixement de la nova estació, la primavera, i es propicia la fecunditat de la terra.

Els Diablots

Grans i menuts porten unes màscares monstruoses, amb banyes i perruca, roba vermella i una faixa negra d'on penegen els esquellots, que amb el seu soroll invoquen els mals esperits. Els diablots s'encarreguen d'esvalotar el públic durant la cercavila, amb els crits, llançades de confeti i enfarinades. Quan entren a la plaça també fan alguna animalada, però des del 2016, a més a més, ballen la Polca de l'Antonio i els diablots. Al moment de la parida també solen fer befa d'algun fet d'actualitat.

Es diu que originàriament els diablots representaven les forces del mal i, durant tot el ball, voltaven la colla per tal que els balladors no aconseguissin la seva missió, que era propiciar un any fèrtil i florent. No cal dir que sempre eren vençuts per la màgia de la dansa.

Gag dels Diablots, 2012. Fotògraf Àngel Berenguer